

Koha – подарок библиотекам
Koha – a Gift to the Libraries
Koha – подарунок бібліотекам

С. О. Дубик

Львовская научная библиотека им. В. Стефаника НАНУ, Львов, Украина

Sergey Dubik

Lvov Scientific Library named after V. Stefanik, National Academy of Sciences of Ukraine, Lvov, Ukraine

С. О. Дубик

Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАНУ, Львів, Україна

Представлена интересная история возникновения и развития открытой интегрированной библиотечной системы Koha. Она обеспечивает основные функции автоматизации и адаптируется к потребностям любой библиотеки.

Ключевые слова: Интегрирована библиотечная система Koha, свободное ПО с открытыми исходными кодами

Described is an interesting story of the design and development of Koha, an open integrated library system which maintains the main automation processes and can be adapted to the requirements of any library.

Key words: Koha Integrated Library System, free software with open source codes

Представлена цікава історія виникнення та розвитку відкритої інтегрованої бібліотечної системи Koha. Вона забезпечує основні функції автоматизації та адаптується до потреб будь-якої бібліотеки.

Ключові слова: Інтегрована бібліотечна система Коха, вільне ПЗ з відкритими вихідними кодами

*Na to raurau na taki raurau ka ora ai te iwi (Через
наші спільні вклади наші племена будуть
процвітати)*

Прислів'я ма'орі

На мальовничих островах Нової Зеландії проживають тубільці ма'орі. Роблячи дарунки один одному, вони кажуть коха, що значить на їх мові *дарунок, дар* або ж *внесок*. Це слово було вибране для автоматизованої бібліотечної інформаційної системи (АБІС), яку новозеландська компанія Katipo Communications почала створювати у 1999 р. для бібліотечного консорціуму Хороунеуа (Horowhenua Library Trust), що знаходиться на Північному острові Нової Зеландії.¹ До того часу там використовувалася комерційна АБІС, яка працювала через модемне з'єднання, не була сумісною з 2000 роком та виходила з моди. Katipo Communications, невеличка компанія, намагаючись зробити своє рішення життєздатним для бібліотек, вирішила, разом з бібліотечним консорціумом, випустити своє дитинча у світ під відкритою ліцензією GPL².

Це також страхувало розробку та дало можливість бібліотекам міняти/вдосконалювати систему за своїми потребами, стаючи таким чином її співвласниками. Відкритість та функціональність АБІС Koha

добре узгоджується з моделлю бібліотечних сервісів бібліотек наступного покоління – Library 2.0.³

За декілька років навколо Koha⁴ утворилася спільнота розробників від різноманітних бібліотек з усього світу. В першу чергу реалізовувалися найбільш необхідні для бібліотек функції. При

¹ Історія створення АБІС Koha – <http://www.koha.org/about-koha/case-studies/hlt.html>

² General Public License – <http://www.gnu.org/copyleft/gpl.html>

³ Бібліотека 2.0 – <http://www.libraryjournal.com/article/CA6365200.html>, http://en.wikipedia.org/wiki/Library_2.0

⁴ <http://koha.org/> – офіційний веб-сайт АБІС Koha

цьому зберігалася масштабованість – АБІС Koha можна використовувати, завдяки спрощеним режимам, як у невеличких шкільних та приватних бібліотеках, так і, завдяки підтримці сучасних стандартів, у великих бібліотеках.

База джерельних кодів системи дуже гнучка і тому Koha працює у більшості популярних операційних системах – різноманітних модифікаціях Linux/Unix, MacOSX, Windows та Solaris. Програмне забезпечення сервера повністю вільне та широко поширене у світі – веб-сервер Apache, мова програмування Perl та база даних MySQL. Усі клієнтські інтерфейси АБІС Koha побудовані за веб-стандартами і доступні через веб-браузер. Окрім того, інтерфейс електронного каталогу (ЕК) відповідає стандарту розмітки веб-сторінок XHTML 1.0⁵, що дозволяє мати до нього доступ зі спеціальних браузерів для неповносправних⁶.

Структурно, система складається з трьох шарів: шар баз даних, шар процесів та шар форматування виводу.

Працюючи з бібліотекою в режимі он-лайн через АБІС Koha відвідувачі бачитимуть перш за все електронний каталог бібліотеки. З допомогою дружнього веб-інтерфейсу читачі легко можуть здійснювати простий та розширений пошук (мал. 1). Крім всеохоплюючого пошуку за ключовими словами, можна звузати пошук за автором, заголовком, тематикою, тощо. Є можливість і повного пошуку згідно вибраного у бібліотеці стандарту машиночитної каталогізації (MARC)⁷.

Читачі можуть запропонувати бібліотеці придбати бажану для них книгу. Опція «Вибір мови інтерфейсу» робить каталог зручнішим для іншомовних читачів. Зараз доступні українська⁸, французька, англійська, польська, італійська, арабська, китайська, японська, корейська, болгарська, маорі.

Мал. 1. Розширений пошук (український інтерфейс ЕК Koha)

Цікавою є можливість збагачення бібліографічного опису інформацією зі сайту Amazon.com, проекту Гутенберг⁹ та пошуку у WorldCat¹⁰. Інтерфейс ЕК легко інтегрується у бібліотечний веб-сайт.

⁵ Розширювана мова розмітки гіпертексту – <http://www.w3.org/TR/xhtml1/>

⁶ Ініціатива доступності Інтернету: <http://www.w3.org/WAI/>, <http://www.w3.org/WAI/References/Browsing>

⁷ MARC – акронім від MACHine-Readable Cataloging: http://en.wikipedia.org/wiki/MARC_standards

⁸ Створення українського інтерфейсу та адаптація АБІС Koha проводилися у Львівській науковій бібліотеці (2005–2006 рр.) за участю С.Дубика та однодумців. Веб-сторінка адаптації АБІС Koha для України – <http://www.library.lviv.ua/software/koha/>.

⁹ Електронна бібліотека проекту Гутенберг – <http://www.gutenberg.org>

Базовою функцією бібліотеки є видача матеріалів читачам. Модуль обігу АБІС Коха виконує повсякденну роботу з відслідковування руху книги, дати повернення, плати за затримку і т. д. Доступна детальна інформація про стан облікового запису читача та матеріалів, що видаються чи приймаються. Можливі продовження та резервування замовлення. Ця частина Коха використовується бібліотекарями найчастіше. Також тут здійснюються переміщення книг між підрозділами бібліотеки.

Інструменти самообслуговування Коха дають читачам дружність та приватність, на яку вони заслуговують. З допомогою технології отримання інформації RSS¹¹ читачі будуть завжди в курсі оновлень бібліотечних фондів. Читачі можуть продовжувати чи бронювати одиниці, бачити попередні замовлення та інформацію про заборгованість. Корисною є можливість робити підбірки літератури і ділитися ними, наприклад, зі студентами чи друзями. Безперечно це все заощаджує час бібліотечних працівників.

Однією зі сильних сторін АБІС Коха є модуль каталогізації. Добре розвинений MARC-редактор (Мал. 2) підтримує стандарти MARC 21, UNIMARC та їх похідні. Зараз все більше бібліотек обмінюються своїми MARC-записами. У АБІС Коха можна отримувати MARC-записи за допомогою пошуку по серверах, що підтримують протокол Z39. 50¹², або ж за допомогою імпорту колекції записів у форматі ISO 2709¹³. Далі, здійснюючи швидку каталогізацію, записи зі сховища Коха доповнюються необхідними локальними даними про примірники і т. п. АБІС Коха також підтримує ведення авторитетних списків та тезаурусів.

The screenshot shows the 'Koха' MARC editor interface. At the top, there is a navigation bar with links: 'Koха', 'Надходження', 'Каталог', 'Обіг', 'Відвідувачі', 'Авторитетні джерела', 'Звіти', 'Параметри', 'Про систему', and 'Допомога'. Below this is a purple header with the text 'Редагування MARC-запису з номером 82288 Із структурою: Default' and a dropdown menu. A secondary bar contains 'Зберегти бібліографічний запис та перейти до одиниць' and 'Пошук зі Z39.50'. The main area displays a MARC record with the following fields:

0	010	- Міжнародний стандартний книжковий номер (ISBN)	
	▲ a	Номер (ISBN)	966-8293-30-4
	▲ b	Уточнення	
1	200	1 - Назва та відомості про відповідальність +	
	▲ a	Основна назва	Інститут геології і геохімії горючих копалин (Львів) +
	*		
	▲ f	Перші відомості про відповідальність	Під ред. І. В. Дудка
	▲ g	Наступні відомості про відповідальність	НАН України
	▲ d	Паралельна назва	
	▲ e	Підзаголовок	
	▲ h	Позначення та/або номер частини	
	205	- Відомості про видання	
	▲ a	Відомості про видання	2 - вид., доп.
	▲ b	Додаткові відомості про видання	
	210	- Публікування, розповсюдження тощо (вихідні дані)	
	▲ a	Місце публікування, друку, розповсюдження	Львів
	▲ c	Назва	Ліга - Прес ...

Мал. 2. Редагування MARC-запису (український інтерфейс бібліотекаря у Коха)

Окремо можна виділити модуль періодичних видань. Він керує передплатою, підтримує різні схеми випусків періодичних видань.

¹⁰ WorldCat – найбільша у світі бібліографічна база даних з вільним пошуком – <http://www.worldcat.org>

¹¹ RSS – широкоживаний стандарт для публікації (та доставки) інформації – <http://en.wikipedia.org/wiki/RSS>

¹² Z39.50 – стандарт єдиного доступу до бібліографічних баз даних – <http://www.loc.gov/z3950/agency/>

¹³ ISO 2709 – міжнародний стандарт бібліографічного опису в машиночитній формі – http://en.wikipedia.org/wiki/ISO_2709

У модулі звітів знайдете чотири потужних чарівника звітів: про надходження, каталог, читачів та обігу. Для зручності можна встановити опцію відсилення звіту адміністратору електронною поштою. Звіт за пошуковими запитами читачів допоможе покращити бібліотечні послуги, аналізуючи пошукові фрази та знайдені результати.

Функціональний модуль нових надходжень робить замовлення одиниць простою справою. Основні можливості: керування статтями витрат, облік постачальників, утворення замовлень та контроль отримання. Для невеличких бібліотек передбачений спрощений режим надходжень.

Модуль відвідувачів дозволяє керувати як окремими читачами, так і організаціями та сім'ями. Окрім персональної інформації про відвідувача вказуються правила видачі, повідомлення для ЕК, зберігається інформація про замовлення, резервування та продовження. У цьому ж модулі задаються права бібліотечних працівників. АБІС Koha може взаємодіяти з LDAP-каталогом¹⁴ відвідувачів.

Серед інших можливостей АБІС Koha є непоганий інструмент для утворення штрих-кодів.

На даний час Koha повністю забезпечує основні функції АБІС локальної бібліотеки і може слугувати надалі як інструмент для досліджень та як посібний матеріал для навчання.

Koha – доволі молода АБІС. У цій доповіді була розглянута версія 2. 2. 8 АБІС Koha. Спільнота розробників активно готує до випуску Koha 2. 3. 0, яка міститиме багато вдосконалень¹⁵. На черзі, зокрема, реалізація взаємодії з іншими бібліотеками та бібліотечними системами.

Бібліотеки приклали багато зусиль, часу і грошей, щоб зробити свої ресурси доступнішими. Чому б не об'єднати такі ж зусилля, щоб створити програмне забезпечення, яке задовольнить наші професійні потреби?

На завершення наведу вислови¹⁶ керівників бібліотек, де впроваджена АБІС Koha:

«Використання відкритого ПЗ відповідає філософії вільного доступу громадськості до інформації» – вважає директор Нельсонвільської публічної бібліотеки (Nelsonville Public Library) Лаурен Міллер (Lauren Miller).

«Ми віримо, що у Koha є всі умови та функціональність для того, щоб стати Apache (найпопулярніший веб-сервер) у світі науки інформаційних систем бібліотек» – так бачить майбутнє Koha директор кіпрського університету ближнього сходу (Near East University) Тюмер Гарп (Tümer B. Garp).

¹⁴ LDAP – протокол доступу до служб каталогів – <http://en.wikipedia.org/wiki/LDAP>

¹⁵ Поточний стан розробки Koha – <http://wiki.koha.org/doku.php?id=en:development:roadmap3.0>

¹⁶ "Бібліотеки, вільний доступ до інформації та відкрите ПЗ", Тіна Бурген – <http://www.linux.com/print.pl?sid=07/01/10/167250>